

10. Выготский Л.С. Детская психология : собрание сочинений в 6 т. / Л.С. Выготский. – М. : Просвещение, 1984. – Т. 4. – 659 с.
11. Гальперин П.Я. О методе формирования умственных действий : хрестоматия по возрастной и пед. психологии / П.Я. Гальперин. – М., 1981. – 458 с.
12. Костюк Г.С. Избранные психологические труды / Г.С. Костюк. – М. : Педагогика, 1988. – 249 с.
13. Давыдов В.В. Научное обеспечение образования в свете нового педагогического мышления / В.В. Давыдов // Новое педагогическое мышление. – М., 1989. – С. 64–89.
14. Давыдов В.В. Проблемы развивающего обучения / В.В. Давыдов. – М. : Педагогика, 2001. – 288 с.
15. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии : в 2 т. / С.Л. Рубинштейн. – М. : Педагогика, 1989. – Т. 2. – 322 с.
16. Эльконин Д.Б. Психология игры / Д.Б. Эльконин. – М. : Владос, 1999. – 360 с.
17. Коменский Я.А. Избранные педагогические сочинения / Я.А. Коменский. – М. : Учпедгиз, 1959. – 642 с.
18. Песталоцци Й.Г. Избранные педагогические сочинения : в 2 т. / Й.Г. Песталоцци. – М. : Педагогика, 1981. – Т. 1. – 415 с.
19. Фребель Ф. Воспитание человека / Ф. Фребель. – М. : Изд-во К.И. Тихомирова, 1964. – 359 с.
20. Ушинский К.Д. Избранные педагогические сочинения : в 2 т. / К.Д. Ушинский. – М. : Учпедгиз, 1954. – 529 с.
21. Ушинский К.Д. Избранные педагогические сочинения : в 2 т. / К.Д. Ушинский. – К. : Рад. школа, 1982. – Т. 1. – 488 с.
22. Ушинский К.Д. Детский мир : хрестоматия / К.Д. Ушинский. – СПб. : ТИТ “Комета”, 1994. – 352 с.
23. Ушинський К.Д. Повне зібрання творів / К.Д. Ушинський. – К., 1999. – Т. 8. – 376 с.
24. Ушинский К.Д. Педагогические сочинения / К.Д. Ушинский. – М. : Педагогика, 1998. – Т. 4. – 525 с.
25. Русова С.Ф. Вибрані педагогічні твори / С.Ф. Русова. – К. : Освіта, 1998. – 304 с.
26. Русова С.Ф. Нова школа суспільного виховання / С.Ф. Русова. – Катеринослав-Лейциг, 1924. – 279 с.
27. Выготский Л.С. Детская психология : собрание сочинений в 6 т. / Л.С. Выготский. – М. : Просвещение, 1994. – Т. 4. – 498 с.
28. Выготский Л.С. Воображение и творчество в детском возрасте : психологический очерк : кн. для учителя / Л.С. Выготский. – М. : Просвещение, 1991. – Т. 1. – 316 с.
29. Запорожец А.В. Избранные психологические труды : в 2 т. / А.В. Запорожец. – М., 1986. – Т. 1. – 316 с.
30. Поддьяков Н.М. Мышление дошкольника / Н.М. Поддьяков. – М., 1973. – 123 с.
31. Проскура Е.В. Развитие познавательных способностей дошкольника / Е.В. Проскура ; [под ред. П.А. Венгера]. – К., 1985. – 217 с.

ПРИХОДЧЕНКО О.В.

ВИКОРИСТАННЯ ЛІКАРЕМ МОЖЛИВОСТЕЙ КОНТАКТНОЇ ВЗАЄМОДІЇ З ПЕДАГОГАМИ ДЛЯ РОЗШИРЕННЯ ЗНАТЬ З ПРОБЛЕМИ ОХОРОНИ МАТЕРИНСТВА Й ДИТИНСТВА

На сьогодні через недостатню кількість шкільних лікарів значно послабшала медична просвітницька робота серед учителів, батьків, учнів, що зрештою призводить до інформаційної ізоляції. Проблема стану здоров'я є нагальною і потребує свого вирішення, тому лікарі використовують будь-яку можливість для пропаган-

ди здорового способу життя, для профілактики тих відхилень у здоров'ї, яких можна уникнути.

Нагальною, на наш погляд, є проблема охорони материнства й дитинства. Актуалізує зазначений аспект той факт, що останнім часом знизилися контакти між дитиною та її батьками, непомітно криза в суспільстві породила кризу в сім'ї. Відсутня не тільки гармонія в сімейному колі, а й гармонія із самим собою, що призводить до депресії, до втрати сенсу життя. Це негативно позначається на здоров'ї особистісному й оточуючих.

Проблемою застосування здоров'язбережних технологій займаються М. Норбеков, Л. Фотіна, В. Сметник, Л. Тумилович, А. Петрушина, Л. Мальченко, Л. Кретиніна, С. Ушакова, О.Іванова, І. Кайб, Ф. Балдашова, О. Левітіна, Є. Самунджан, О. Горєва, Н. Картанова, Л. Корицька, П. Неркасов, І. Манухін, М. Геворкян та інші [1–6]; валеологічним вихованням учнів, підготовкою до нього вчителів усіх спеціальностей цікавилися такі медичні працівники М. Амосов, В. Войтенко, Г. Апанасенко, О. Сахно, І. Федь, С. Горчак, Л. Сущенко, В. Доценко, К. Байєр, Л. Шеінтерг, Н. Молчанова, Н. Коростельова, Ф. Меєрсон, Н. Шарабура, Н. Матяш, В. Мотузний та ін. [7–15].

Мета статті – розкрити особливості використання лікарем можливостей контактної взаємодії з педагогами для розширення знань з проблеми охорони материнства й дитинства.

Сучасною ознакою дозвілля молоді стала поява небезпечних клубів фанатів Гаррі Поттера, Нео тощо. Поглинули вільний час тих підлітків, які не можуть правильно організувати своє дозвілля, клуби з гральними автоматами, їх вільний час не містить ні духовного, ні морального навантаження, до того ж є шкідливими і для фізичного стану здоров'я. Це в основному діти із сімей, батьки яких не орієнтуються у період соціальної кризи на високі цінності, працю, здоров'я, морально розбещені грішми, не навчені ставитися відповідально до відбудовування своєї життєвої стратегії, відмовляться від спокус, звикли вирішувати свої проблеми за допомогою наркотиків, схильні до агресії, суїциду й не спроможні обирати натомість шлях здорового способу життя. Діти не можуть не наслідувати когось. Вони пристосовуються до умов середовища, до тих стандартів, які домінують у групі. Завдання школи, за висловом П. Блонського, – навчити жити, виховати людину, здатну створити своє особисте життя.

“Народження” іншої людини, здатної відкрито взаємодіяти зі світом, діалогічно спілкуватися з ним, використовувати можливості середовища на покращення здоров'я, виховати особистість, яка творчо осмислює буття, перебуваючи в безпосередньому контакті, розкривають адепти акмеології принципово нової освітньої системи. До таких, на нашу думку, і належить освітнє середовище, насичене оздоровчими заходами, тому створення освітнього середовища в навчальних закладах особливо важливе для тих дітей, які почали в них учитися. З метою виховання у підростаючого покоління відчуття особистості та громадянської відповідальності за прийняття рішень та їх наслідки, формування морально-етичної шкали цінностей, навичок здорового способу життя, запобігання захворюванням та схильності до них, надання дітям достовірної інформації про шкідливий вплив на організм людини вживання алкоголю, тютюну, психотропних, наркотичних речовин, розвитку почуття власної гідності, незалежності, здатності протистояти негативному ти-

ску, правильній організації праці, відпочинку, творчого розвитку та саморозвитку, зміцнення організму дітей, їх оздоровлення як головних умов “повноцінної розумової праці та всього духовного життя дитини” [16, с. 137] і створюється освітнє середовище. Адже дитячий вік – період найбільш інтенсивного становлення внутрішнього світу, час зародження і формування найбільш загальних фундаментальних властивостей людини.

При деформації духовної сфери особистості, яка зростає, посилюється її психологічне та психічне навантаження, погіршується стан здоров'я. Особливості сучасної дитячої субкультури пов'язані з полікультурністю освітнього середовища, невмінням спілкуватися з однолітками й дорослими, низьким рівнем освіченості, слабким розвитком дитячого компонента сучасної культури, неактуальністю для дітей традиційних батьківських орієнтирів. Дитина зухвала зі старшими, ображає їх, роздратована, нервово неврівноважена, що є результатом неправильних стосунків у сім'ї. За незначними фактами неслухняності, дитячого протесту й неприйняття батьків приховані значно вагоміші причини, зумовлені духовною роз'єднаністю, що часто спричинює спочатку депресію, а потім і суїцид. Моральне відчуження виникає на основі байдужості дитини до інших членів сім'ї. Батьки, самі того не усвідомлюючи, формують у дітей такі шаблони поведінки, які неминуче розвивають дитячий егоїзм, споживацтво, неробство, невростинію, що супроводжується випадками гніву або навіть садизму як категорії аморального, що стають стереотипом у дитячій поведінці. Відіграти душу дитини, зробити так, щоб вона відчула радість життя, торкнутися таких сторін її індивідуальності, які спонукатимуть дитину до подолання своєї відчуженості, самотності, ізольованості, – ось нагальне завдання оздоровчого освітньо-виховного середовища, яке створюється в сім'ї, школі, соціумі. Саме воно робить дитину генератором свого морального мовлення, допомагає працювати механізму радості в нормальному режимі. А радість – риса соціальна. Як правило, вона несе свою радість іншим. Від того, що дитина розділить свій захват з батьками, однолітками, є тільки користь. Важливо її радість або успіх помітити, підтримати, зрозуміти. Це надасть дитині впевненості у своїх силах, допоможе у створенні здорового мікроклімату в сім'ї, шкільному колективі. Головне – навчити дитину любити, приносити близьким радість, робити добро. І ці добрі відносини вони обов'язково спроектують на свої сім'ї. Поєднуючи зовнішні зміни з дитячою самостійністю, оздоровче освітньо-виховне середовище допомагає досягти бажаного результату у вихованні.

Дорослий має передавати дітям знання елементів культури народу в різних формах, таких як прислів'я, приказки, казки, колискові, ігри, мирилки, лічилки, загадки, притчі, легенди тощо. Проте на сьогодні батьки майже не спілкуються з дітьми. Крім того, вони й самі не дуже обізнані з фольклорними традиціями. Дітям по суті доводиться самостійно засвоювати культурні факти. І примітивна залежність від сенсорних сприймань, які відчуває дитина під час телепередач, може закрити їй все багатство світу. Їй стає однаково, що дивитися, аби мерехтіло, рухалося, шуміло. Дитина починає гірше вчитися, пропускати заняття, щоб поспілкуватися з телевізором (або комп'ютером, гральними автоматами), поки батьки на роботі. Згодом такі діти відстають у навчанні, не можуть самостійно надолужити пропущене. Вони зневіряються в собі, їх мучить страх бути опитаними, їм соромно перед товаришами, учителями, зрештою, перед собою.

Страх із кожним днем наростає, і щоб позбутися його, діти (особливо підлітки) займають агресивну позицію. І тоді виникають конфлікти в класі, з учителями, батьками. Діти страждають від того, що опинилися в моральній ізоляції. Вони незахищені, тому починають активно шукати такого спілкування, яке певною мірою може позбавити їх страху й сорому. Умови змушують дитину розрядити накопичений негативний потенціал у грубоощах, лайках, бійках, навіть у злочинах, її енергія має знайти вихід, наслідки якого передбачити майже неможливо. Змінити її в позитивному напрямі або надолужити втрачене, формувати внутрішню культуру – ось основне призначення оздоровчого освітнього середовища. Саме воно здатне повною мірою дати право дитині на дитинство, на повноцінне відчуття всіх життєвих періодів, спілкуючись повною мірою з дорослими – батьками, вчителями, з іншими людьми з навколишнього оточення, всіма тими, хто будує її внутрішній світ, показує нові грані дійсності, які, згідно із законом, відкритим Л. Виготським, дитина пізнає разом з дорослим, завдяки тому, що близькі люди вступають з нею у діалог. Слід пам'ятати, що в учнів молодших класів мислення конкретне й предметне. А це потребує чіткості та розумного викладу матеріалу. Тому правила поведінки мають застосовуватись, насамперед, у зв'язку з певною ситуацією. І тільки потім, відкриті й апробовані разом з дорослим людські уявлення, цінності, переживання входять у психіку дитини і стають її внутрішньою потребою, а згодом переконаннями і вираженням у власних життєвих діях. За таких обставин підвищується необхідність дослідження теоретичних і практичних аспектів створення оздоровчого освітнього середовища, яке стимулює пізнавальну активність дітей. Д. Павличко опоетизував формулу душевної гармонії в таких рядках:

Сильніше за любов злоба горить,
Сильніше за любов вражає брідь,
Але життя живе лишень з любові,
Лишень краса людей навчає жить!

Вироблення життєвих навичок забезпечує навчання здоров'ю, що означає розвиток умінь знаходити ресурси та можливості для вирішення проблем, які можуть становити небезпеку для здоров'я через участь у загальноєвропейській програмі "Здоров'я для всіх". Адже ще триста років до н. е. Херофімусом було сказано про рочі слова: "Коли немає здоров'я, Мудрість мовчить, і не до мистецтва, Сила спить, багатство безкорисне, а Розум безсилий". Застосування активних методів навчання впливає на процес здоров'язбереження тим, що сприяє зниженню ризику проявів втоми в результаті нещадної експлуатації резервів механічної пам'яті в поєднанні з гіподинамією і хронічним диструсом. Крім того, йде більш гармонійний розвиток особистості в умовах активного включення до процесу соціальної навчально-виховного процесу, в який включені не лише теоретичні знання, а й метазнання, тобто прийоми і методи пізнання. Так, усталена метамова сприяє узгодженості практичних дій. Діяльніший метод, який поетапно формує розумові дії в єдності діяльності самого учня і свідомості, є провідним у його оздоровчому освітньому середовищі. У ньому діють принципи цілісності, особистісної зорієнтованості, змістовності, діяльнісної координованості, проектів співробітництва, міжкультурний, комунікативний, рефлексивний, які спонукають учня до вироблення власної стратегії, свідомого її застосування, розширення меж спільної діяльності, культивування духовного розвитку, відхід від ненормативної лексики як прояву безкультур'я, мора-

льної хвороби душі, виявлення тенденцій особистісного розвитку, формування цілісної особистості, самостійного вироблення змісту, методів навчання, відповідальності за нього, набуття уміння оцінювати свої успіхи, використовувати свої вміння на трансформацію своєї стратегії до здорового способу життя.

Батьки повинні контролювати час перебування своєї дитини в Інтернеті, проглядати електронну пошту, що приходить на адресу їх дитини, особливу увагу слід приділяти файлам з фотографіями та ілюстраціями. Учителю, батькові, матері важливо не втратити авторитет й одночасно не згасити бажання дитини спілкуватися з дорослими, використовуючи позитивні набутки її життєвого досвіду, які б стали домінуючими в їх стосунках, займали вищий щабель впливу, порівняно з несформованим, та й не завжди позитивним досвідом однолітків. Майстерна передача інформації, звернення до дитини як до особистості, як до суб'єкта, як до унікального і рівноправного партнера викликає появу в неї почуття захищеності, спокою та розкутої свободи, є важливим педагогічним завданням при створенні оздоровчого освітнього середовища як сприятливої культурно-соціальної ситуації, готової до формування в усіх його учасників суспільно значущої життєвої стратегії, до діалогічного спілкування. Мета діалогу – досягти третьої істини, третьої правди, яка стала б спільною для обох істот, що ведуть діалог. Володар слова повинен мати межу – це зона нашої любові, взаємоповаги, толерантності, що означає високоповажність до оточуючих, адже від кожного з нас залежить оголосити когось ворогом чи не приймати такого передчасного рішення, перетворювати зовнішні вимоги на внутрішні спонуки чи ні. Мета ніколи не повинна бути такою, що діє у бік руйнування. У філософському розумінні цього слова, це вже не мета, якщо вона має руйнівну спрямованість. Сьогодні здоров'язбережна культура і просвітництво об'єднані в царині духовних цінностей кожної людини і всього суспільства. Мабуть, ніхто не заперечуватиме, що в низькій культурі мови виявляються виразні ознаки бездуховності нездорового внутрішнього ества. Духовна культура здоров'я – це надійна опора у вираженні незалежної думки, людських почуттів, у вихованні діяльнішого, справжнього патріотизму. Вона передбачає вироблення етичних норм спілкування, які характеризують загальну культуру нашого сучасника. Високий рівень духовного здоров'я починається з особистісного самоусвідомлення. Ставлення особистості до культури здоров'я свого та інших, а також суспільства в цілому відображає загальний рівень культури: її пасивний, споживацький або творчий характер. На думку М. Норбекова, у нашому організмі є ділянки, які виконують роль акумулятора, який збирає та утримує енергетичний імпульс. Його можна порівняти зі стиснутою пружиною або рогаткою у бойовій готовності. Несподіваний шерех, залякування – рука затремтіла – і камінь полетів. Тіло прийняло відповідну позу, змінився “м'язовий корсет” [1, с. 227]. Так відбувається пристосування до навколишніх подразників – як позитивних, так і негативних. За М. Норбековим, адаптація всіх внутрішніх процесів відбувається через кров. Значить, емоції теж передаються через кров [1, с. 229].

Усе в нашому організмі взаємопов'язане і взаємозумовлене. На Сході існує давній спосіб діагностики захворювань за рухом очей, не за райдужною оболонкою, а саме за рухом очних яблук. Виконуючи вправи для очей, ми не тільки тренуємо їх м'язи, але й опосередковано працюємо з нездоровими органами. Пильно та довго дивіться на циферблат золотого кольору. Цей колір сприяє поновленню зору (М. Норбеков, 2002).

Розглянемо ще один важливий орган – хребет. У результаті аномалій у ньому часто зустрічаються такі захворювання, як остеохондроз, люмбаго, радикуліт, ішіас, міозит, грижа Шморля, кіфоз, сколіоз. Хвороби хребта спричиняють вегетативно-судинні дистонії, мігрені, симптоматичну гіпертонію, порушення мозкового кровообігу, кривошию, різні артрози, міжреберну невралгію та численні захворювання внутрішніх органів і систем. Ось чому необхідно кожного дня виконувати суглобну гімнастику. Головним при цьому є настрій, з яким ви її виконуєте, внутрішній стан, переконання необхідності та потрібності це робити. Виконуючи вправи на поновлення гнучкості хребта, збільшуємо його еластичність. За рахунок цього міжхребетні диски набувають своєї нормальної форми. У результаті поновлення обміну речовин в організмі нормалізується і склад кісткової тканини, що відновлює її опорну функцію. На думку М. Норбекова, “підключення до роботи капілярів, що “мовчать”, поновлює нормальну циркуляцію крові, постачання необхідними речами клітин та відтік “відпрацьованих речовин” [1, с. 244–245].

Звертається увага матерів на необхідність масажу вушних раковин. Цей людський орган чомусь завжди обділений нашою увагою, з ним ми вчиняємо за принципом “не болить – значить здоровий”. А виявляється, на поверхні вушних раковин розташовано близько тисячі біологічно активних точок, масажуючи їх, ми впливаємо на весь організм.

Корисним є масаж суглобів рук та ніг. “На будь-яке напруження завжди робимо видих, а на розслаблення – вдих! І ніколи дихання не затримуєте!” [1, с. 260]. Такий вид масажу ще називають ідеомоторним.

Буде корисним ознайомлення матерів з історією виникнення педіатрії як науки в цілому. Із лекції лікаря присутні дізнаються, що основоположником педіатрії (від грец. *paĩdog* – дитина та *iatreia* – лікування) є С.Ф. Хотовицький. У 1847 р. ним було видано перший підручник з педіатрії, що мав однойменну назву. Основним завданням педіатрії є запобігання захворюванням та інвалідизації або повернення (при захворюванні) стану здоров'я. У цьому полягає відмінність педіатрії від валеології – науки про збереження здоров'я. Матерям, які виховують дівчаток, слід знати про причини гормональних розладів, які пов'язані з патологією нервової системи, що регулює діяльність ендокринних залоз. Як бачимо, майже всі розлади, аномалії в організмі пов'язані з нервовою системою. Батьки мусять зрозуміти, що спокійна, комфортна обстановка в сім'ї є обов'язковим компонентом здоров'язбережного середовища для їх дітей та їх самих. Адже центральна нервова система здійснює контроль над гіпоталамо-гіпофізною системою через нейромедіатори, тобто передавачі нервового імпульсу на нейросекреторні ядра гіпоталамуса. Відомо, що вся інформація із зовнішнього та внутрішнього середовища надходить до центральної нервової системи і по нейронах – через нейромедіатори – передається в гіпоталамус, що являє собою скупчення нейросекреторних клітинок з численними аферентними та еферентними зв'язками. Пояснюється, що гіпоталамус – це вищий вегетативний центр, який координує функції всіх внутрішніх систем, що підтримують гомеостаз в організмі. Під контролем гіпоталамуса знаходиться гіпофіз та регуляція ендокринних залоз: гонад, щитоподібної залози, нирок.

Слід знати про таке захворювання у дівчаток, як аменорея – розлади менструального циклу. Розрізняють: первинну аменорею – відсутність менопаузи у віці старше ніж 16 років, вторинну – відсутність менструації протягом шести місяців і більше після періоду регулярних або нерегулярних менструацій. Також при пер-

винній аменореї виділяються різні форми: з розладом розвитку вторинних статевих ознак і без нього. При бесіді з пацієнтками дуже важливо оцінити їх психоемоційний стан. У них часто буває головний біль, запаморочення та інші вегетативно-судинні та обмінно-ендокринні симптоми.

При всіх перелічених захворюваннях найвагомим аргументом звернення до лікаря є біль. Больовий синдром є основною причиною зниження якості життя хворого при більшості захворювань і може домінувати в їх клінічній картині – бути основним, а іноді і єдиним симптомом хвороби. При цьому властивість переносити біль є важливішим захисним механізмом, що забезпечує виживання, навчання та адаптацію живих організмів до мінливих умов зовнішнього середовища. Біль не тільки інформує про враження тканин, але й викликає рефлекторні та поведінкові реакції, які дають змогу звести вражаючу дію до мінімуму. Залежно від типу враження біль буває: транзиторним (больове відчуття продовжується до заживлення тканин, наприклад, при гематомах, порізах тощо); ноцицептивним (біль пов'язаний з активізацією больових рецепторів – ноцицепторів – буває після враження тканин); хронічним (постійним, як правило, пов'язаним з ураженням периферичної або центральної нервової системи).

Вище мова йшла про біль фізичний, а є ще біль душевний, про який промовисто сказала поетеса Л. Галіцина:

Час мине – і чорний біль стане білим.
Вороги стануть кращими друзями.
Відболять усі потаємні радості,
І слабкі стануть невимовно дужими.
Мине час: скорботні знайдуть щастя,
Глеки душ наповняться спокоєм...
Пожадливі знайдуть щедрот царство,
І вершини всі будуть підкорені.
Час мине...

Як бачимо, душевний біль взаємопов'язаний з фізичним, але ще глибший, ще нестерпніший. Тому прагніть жити в гармонії із самим собою, своєю суттю, і тоді будете мати менше хвороб.

Висновки. Виходячи з вищесказаного, зробимо висновки, використовуючи для підтвердження своїх думок поетичні роздуми Л. Галіциної:

- дотримуючись культури фізичного здоров'я, прагнемо до душевного спокою, до гармонії зі своєю суттю, тоді “світла душа моя вільною буде”;
- не допускаючи руйнування центральної нервової системи, бережливо ставимося до всіх життєво необхідних органів, тоді обов'язково “Біль по краплі витече із серця”;
- спілкуючись, виявляйте більше позитивних емоцій стосовно один до одного, і світ покращає, бо “Життя – це поклик”;
- помічаючи горе інших, допоможіть – “підставте слабким своє крилате плече...”;
- удосконалюючись, звертайтеся за порадою до батька й матері, до їх мудрості – “протягни руки і доторкнись до Світла”;
- йдучи вперед, не цурайтесь людського спілкування – “Дай знівеченим заздрістю хоч ковток світла”;

– досягаючи успіху, знай, що є ще люди, які перебувають у такому самому скрутному становищі, у якому перебував ти – “дай тим, хто страждає, від своєї сили дрібку спокою”;

– прагнучи жити в гармонії із самим собою, “протягни свої руки і доторкнися до Любові – і запалай, бо без Любові ти не почувеш Слова, не побачиш Світла. Бо без любові ти так і не пізнаєш, що є твоє Серце..”.

Література

1. Норбеков М. Дорога в молодость и здоровье / М. Норбеков, Л. Фотина. – М., 1995. – 299 с.
2. Манухин И.П. Клинические лекции по гинекологической эндокринологии / И.П. Манухин, Л.Г. Тумилович, М.А. Геворкян. – М. : МИА, 2001. – 248 с.
3. Богданова Е.А. Гинекология детей и подростков / Е.А. Богданова. – М. : МИА, 2001. – 209 с.
4. Дисгормональная дисплазия молочной железы / [под общ. ред. Е.М. Самунджан]. – К. : Наук. думка, 1979. – 160 с.
5. Неотложные состояния у детей / А.Д. Петрушина, Л.А. Мальченко, Л.Н. Крестина и др. ; [под ред. А.Д. Петрушиной]. – М. : МИА, 2007. – 216 с.
6. Сметник В.П. Неоперативная гинекология / В.П. Сметник, Л.Г. Тумилович. – М. : МИА, 2003. – 560 с.
7. Аллергические болезни у детей / [под ред. М.Г. Студенкина, С.И. Тена]. – М. : Медицина, 1998. – 352 с.
8. Вельтищев Ю.Е. Объективные показатели нормального развития и состояния здоровья ребенка (нормативы детского возраста) / Ю.Е. Вельтищев, В.П. Ветров. – М., 2000. – 96 с.
9. Жуковский М.А. Детская эндокринология / М.А. Жуковский. – М., 1995. – 440 с.
10. Апанасенко Г.Л. Медицинская валеология / Г.Л. Апанасенко, Л.А. Попова. – К. : Здоров'я, 1998. – 247 с.
11. Байер К. Здоровый образ жизни / К. Байер, Л. Шениберг. – М., 1997. – 157 с.
12. Молчанов Н.С. Гипотонические состояния / Н.С. Молчанов. – Л. : Медгиз, 1962. – 203 с.
13. Коростелев Н.Б. От А до Я / Н.Б. Коростелев. – М. : Медицина, 1987. – 286 с.
14. Меерсон Ф.З. Адаптация, стресс и профилактика / Ф.З. Меерсон. – М. : Наука, 1981. – 278 с.
15. Шабатура Н.Н. Биология человека / Н.Н. Шабатура, Н.Ю. Матяш, В.А. Мотузный. – К. : Генеза, 1998. – 432 с.
16. Кривошея Г. Значення педагогічної спадщини В.О. Сухомлинського у валеологічній підготовці майбутніх педагогів / Г. Кривошея // Інноваційні процеси в професійній підготовці педагогічних працівників та підвищення їх кваліфікації : матер. Всеукр. наук.-практ. конф., Донецьк, 16 квітня 2009 р. – Донецьк, 2009. – С. 133–138.

ПТАХІНА О.М.

СУТНІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ФЕНОМЕНУ “ВЗАЄМОДІЯ”

Бурхливий розвиток комп'ютерної техніки, інформаційних і комунікаційних технологій в останні десятиріччя ХХ ст. дав потужний поштовх становленню нового етапу розвитку дистанційної освіти та відкрив шляхи для переведення навчального процесу на якісно новий рівень.

Сьогодні інтерес дослідників дистанційного навчання зосереджений переважно на таких аспектах: педагогічні підходи до комп'ютеризації навчального процесу та створення педагогічних технологій (В. Беспалько, Б. Гершунський,